

رویکردهای نوین در مدیریت ورزشی

دوره ۱۰، شماره ۳۷، تابستان ۱۴۰۱

ص: ۷۵-۵۵

تدوین مؤلفه‌های راهبردی توسعه و ترویج فعالیت جسمانی سالمندان ایرانی بر اساس رویکرد SOAR

ابوالفضل گودرزی^{۱*} - علیرضا الهی^۲ - حسین اکبری یزدی^۳

۱. استادیار گروه مدیریت ورزشی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. ۲. دانشیار گروه مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی، دانشکده

تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. ۳. استادیار گروه مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی، دانشکده

تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۹/۰۵، تاریخ تصویب: ۱۴۰۰/۰۴/۳۰)

چکیده

احتمالاً در آینده‌ای نزدیک ایران یکی از پیرترین کشورهای دنیا خواهد بود. مهم‌ترین نیاز سالمندی موفقیت‌آمیز، توسعه فعالیت جسمانی در بین آنهاست. هدف اصلی این مطالعه شناسایی مؤلفه‌های راهبردهای توسعه فعالیت جسمانی سالمندان بود. این مطالعه از نوع کاربردی و روش انجام آن کیفی با استفاده از تکنیک تحلیل مضمون و شبکه مضامین بود. این پژوهش بر اساس مدل مثبت‌اندیش و راهبردی SOAR (قدرت‌ها، فرصت‌ها، آرزوها و نتایج) انجام شد. با استفاده از روش گلوله برفی با ۲۲ نفر از ذینفعان و صاحب‌نظران تا رسیدن به اشباع نظری، مصاحبه نیمه ساختاریافته صورت گرفت. شاخص‌های ممیزی تحقیقات کیفی اعم از مقبولیت، انتقال‌پذیری و تأیید پذیری نتایج مورد بررسی و تأیید قرار گرفت. با تحلیل مصاحبه‌ها، ۱۶۸ شاخص کلیدی مفهوم‌سازی شد. برای هریک از مؤلفه‌های مدل SOAR به ترتیب ۲۶، ۳۱، ۵۸ و ۲۹ مضمون یکپارچه جمع‌بندی گردید. برای «نقاط قوت» پنج تم اصلی منابع انسانی، مالی، مادی-فیزیکی، مدیریتی و اطلاعاتی-فناوری و برای «فرصت‌های محیطی» پنج تم اصلی سیاسی، اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، قانونی و زیست‌محیطی شناسایی شد. برای «آرزوهای ذینفعان» هشت تم اصلی منابع انسانی، اقتصادی، مادی-فیزیکی، مدیریتی، محیطی و فناوری اطلاعات، اجتماعی-فرهنگی، سیاسی و قانونی و در نهایت برای «نتایج قابل‌اندازه‌گیری» چهار تم اصلی اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی، سلامت عمومی و مادی-فیزیکی مفهوم‌سازی گردید. همچنین عوامل تعدیل‌کننده با ۲۵ مضمون یکپارچه در قالب سه تم اصلی عوامل فردی-محیطی، فرهنگی-اجتماعی و مدیریتی شناسایی شدند. مضامین استخراج‌شده در این پژوهش هم‌راستا با مدل‌های تأییدشده توسعه فعالیت جسمانی سالمندان بود و لازم است برنامه‌ریزان و مدیران بحران سالمندی در کشور، توجه ویژه‌ای به آن‌ها داشته باشند.

واژه‌های کلیدی

تحلیل مضمون، سالمند، سالمندی موفقیت‌آمیز، فعالیت جسمانی، مدل SOAR.

مقدمه

بر اساس تعریف سازمان بهداشت جهانی هر فرد بالای ۶۰ سال سالمند تلقی می‌شود، البته در برخی کشورها سن ۶۵ سال را سن شروع سالمندی دانسته‌اند (۴۱). طبق آمارهای اعلام‌شده از سوی مرکز آمار کشور پس از سرشماری ۱۳۹۵، کشور با سرعت بسیار زیادی به سمت سالخوردگی در حرکت است (۱۲)، پیش‌بینی‌ها حاکی است، جمعیت سالمندان ایران در سال ۲۰۵۰ بالغ بر ۲۵ درصد خواهد بود (۱۲)؛ یعنی در آینده‌ای نه‌چندان دور، ایران به کشوری سالخورده تبدیل می‌گردد.

هرچند پدیده سالمندی از نتایج توسعه است، ولی بی‌توجهی به ابعاد مختلف آن و نیازهای سالمندان می‌تواند مانعی جدی در برابر توسعه باشد. اگر نیازهای روانی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی این قشر نادیده گرفته شود، نمی‌توان انتظار توسعه بیشتر داشت. از سوی دیگر باید بپذیریم افزایش سن با استهلاک بدن و قوای جسمی و نیاز روزافزون به مراقبت‌های بهداشتی و پزشکی همراه است. در همین حال افزایش روزافزون جمعیت سالمندان و افزایش نسبت وابستگی سالمندان می‌تواند برای یک جامعه مشکل‌ساز باشد. چنین عواملی سبب شده است که بحث سالمندی و نیازهای آن امروزه به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین مباحث هر کشور تبدیل شود (۱).

بر اساس گزارش مدیرکل سازمان بهداشت جهانی (۲۰۱۲)، سالمندی سالم، فراتر از نداشتن بیماری است؛ در پیر شدن سالم، نگهداری توانایی‌های عملکردی اهمیت بیشتری دارد و مسیر پیر شدن سالم یک فرایند مادام‌العمر است (۴۱). لذا لازم است در تمامی زمینه‌ها برنامه راهبردی و استراتژی‌های مشخص و مدونی جهت برخورد علمی با این پدیده در نظر داشت. یکی از مهم‌ترین ابعادی که می‌تواند سایر عوامل را تحت تأثیر قرار دهد، توجه ویژه به

فعالیت جسمانی سالمندان است، شواهد نشان می‌دهد گسترش فعالیت بدنی بهترین گزینه برای ارتقاء بهداشت عمومی است و هیچ جایگزینی برای آن وجود ندارد (۳۱). مبانی علمی جدید برای دستورالعمل‌های فعالیت بدنی ۲۰۱۸ ایالات متحده اضافه می‌کند، حتی افزایش اندک در فعالیت جسمانی منظم به‌خصوص در افراد با تحرک پایین، سبب کاهش چشم‌گیر هزینه‌های مربوط به سبک زندگی می‌گردد (۲۱). همچنین شواهد علمی به‌وضوح نشان می‌دهند پرداختن به فعالیت جسمانی یکی از مهم‌ترین استراتژی‌های پیشگیری و گزینه‌های درمانی مقرون‌به‌صرفه در هزینه برای بیماری‌های مزمن متعدد است (۲۹). در همین راستا در یک پژوهش جامع که به بررسی مفهوم و ابعاد مختلف پیری موفقیت‌آمیز پرداخته بود؛ حفظ استقلال جسمی سالمندان را سنگ‌بنای پیری موفقیت‌آمیز قلمداد کرده و حفظ آن، یک نشانگر عالی برای سلامت عمومی عنوان شده است (۱۵). از سوی دیگر سازمان بهداشت جهانی و سازمان ملل متحد در بیانیه‌ها و دستورالعمل‌های مختلف، لزوم توجه به مقوله سالمندان و زندگی موفقیت‌آمیز آن‌ها توجه ویژه داشته و کشورهای عضو را موظف به داشتن برنامه راهبردی برای مواجهه با پدیده سالمندان شدن جمعیت جوامع کرده است (۴۲). این در حالی است که ۱۴ دسامبر ۲۰۲۰ سازمان ملل متحد، دهه آینده را دهه پیری سالم^۱ نام‌گذاری کرده است (۴۴). در همین راستا در سال ۱۳۹۶ «سند ملی سالمندان کشور» در شورای عالی سلامت به تصویب رسید و به دبیرخانه سالمندان کشور ابلاغ شد. از مهم‌ترین اجزای آن ارتقاء و توسعه فعالیت جسمانی و ورزش در جامعه سالمندی کشور است، این مهم نیازمند داشتن راهبرد و برنامه بلندمدت و منسجم با در نظر گرفتن تمامی ابعاد تأثیرگذار بر این پدیده است.

مدل SOAR توسط ژاکلین ام. استاورس^۵، استاد دپارتمان مدیریت دانشگاه لاورنس آمریکا، در سال ۱۹۹۸ ابداع شد. استاورس و همکارانش (۲۰۰۳) در مقاله‌ای پژوهشی اقدام به معرفی مدل SOAR بر اساس پارادایم مثبت اندیشی کردند. پارادایم مثبت اندیشی در برنامه‌ریزی استراتژیک براساس تمرکز بیشتر بر نقاط قوت یک سازمان و ارزش ذینفعان و دیدگاه مشترک آن‌ها استوار است (۳۸). خمیرمایه اصلی این مدل از مدل SWOT است. ولی به جای تمرکز بر نقاط ضعف و تهدیدها، با تغییر شیوه و محتوای سؤالاتی که از مخاطبان و ذینفعان پرسیده می‌شود، بر آرزوها و نتایج قابل اندازه‌گیری تمرکز می‌کند؛ تا جایی که تمامی نقاط ضعف و تهدیدها را پوشش دهد (۳۸). این مدل با استفاده از پارادایم مثبت اندیشی برای ایجاد تغییر پایدار و ایجاد انرژی در فرایند برنامه‌ریزی از سه بعد، قدرت، فرصت و آرزوهای آینده جهت دستیابی به نتایج بهره می‌برد. این مدل بر مشارکت حداکثری ذینفعان کلیدی سازمان تأکید داشته و پس از شناسایی قوت‌های درونی و فرصت‌های محیطی با تمرکز بر آرمان‌ها و آینده مطلوبی که برای سازمان متصور است، راهبردهای توسعه‌ای ارائه می‌دهد که در نهایت با برنامه‌های تشویقی و بازنگرانه به نتایج مطلوب قابل اندازه‌گیری تأکید دارد (۳۶). این مدل یک تغییر پارادایم در تفکر استراتژیک است و برای سازمان‌هایی که در محیط‌های کمتر رقابتی فعال‌اند و یا در تلاش برای تغییرات فرهنگی در جوامع هستند، استفاده از آن به شدت پیشنهاد می‌گردد (۴۶). در همین راستا، فهمی و آری‌فایدین^۸ (۲۰۱۵) با انتشار مقاله‌ای با عنوان «پیاده‌سازی رویکرد روان‌شناختی مثبت در فرآیند

مدل‌های زیادی برای برنامه‌ریزی راهبردی وجود دارد که به‌طور کلی علیرغم وجود تفاوت‌های جزئی در آن‌ها مانند؛ تعداد و تقدم و تأخر مراحل و گام‌ها، تمامی آن‌ها به‌طور تقریبی از یک ساختار مشابه و یکسانی برخوردارند. شالوده اصلی این مدل‌ها به‌گونه‌ای است که با تعیین مأموریت سازمان و چشم‌انداز آن شروع می‌شود و با تجزیه و تحلیل خارجی و داخلی به تعیین نقاط قوت و ضعف و همچنین فرصت‌ها و تهدیدهای موجود می‌پردازند، سپس اهدافی برای سازمان در نظر می‌گیرند و بر اساس آن‌ها راهبردهایی برای رسیدن به اهداف تدوین می‌گردد؛ آنگاه برنامه‌های اجرایی برای تحقق اهداف پیشنهاد می‌دهند (۶). برای ایجاد تغییرات و بهبود سازمانی لازم است به تغییرات مثبت و ایجاد کارهای بهتر متمرکز بود. در همین راستا سیلبرت و سیلبرت^۱ (۲۰۰۷) تمرکز بر ضعف‌ها و تهدیدها که در مدل SOWT^۲ مورد تأکید و استفاده فراوان است، در تدوین برنامه‌های راهبردی به‌عنوان یک مارپیچ بی‌نهایت و ناامیدکننده توصیف کرده و بر یک روند مثبت نگری در تدوین اثربخش استراتژی‌ها تأکید دارند (۳۵). یکی از مدل‌های برنامه‌ریزی استراتژیک که بر اساس پارادایم مثبت اندیشی^۳ بنیان‌گذاری شده، مدل راهبردی SOAR^۴ (قدرت‌ها، فرصت‌ها، آرزوها و نتایج) است (۳۸). استاورس و کول^۵ (۲۰۱۳)، SOAR را به‌عنوان فرمول‌بندی و اجرای استراتژی مثبت با شناسایی نقاط قوت و ایجاد خلاقیت در قالب فرصت‌ها، تشویق افراد و کارکنان سازمان و تیم‌ها برای به اشتراک گذاشتن آرمان‌ها و تعیین نتایج قابل اندازه‌گیری و معنادار، تعریف کرده‌اند (۳۷).

5 . Stavros and Cole

6 . Jacqueline M. Stavros

7 . Lawrence University

8 . Fahmie & Arifudin

1 . Silbert & Silbert

2 . SWOT: Strengths, weaknesses, Opportunities and Threats

3 . Appreciative Inquiry

4 . Strategic Model of Strengths, Opportunities, Aspirations & Results (SOAR)

شناسایی تحقیقات کاربردی» تأکید دارند مدل SOAR نه تنها قادر به تجزیه و تحلیل اثربخش سازمان است، بلکه توانایی تعیین یک برنامه راهبردی کاربردی و عملیاتی برای مراحل بعد را هم دارد. همچنین آن‌ها معتقدند رویکرد مثبت اندیشی در سازمان سبب درگیر شدن همه سهامداران در پیشبرد اهداف سازمانی می‌گردد (۲۲).

سازمان بهداشت جهانی^۱ (WHO) به عنوان یک رهبر جهانی سلامت، در سال ۲۰۱۷ با انتشار سندی مدون؛ ده اولویت یک دهه اقدام مؤثر برای پیری سالم را تعیین و ابلاغ کرده است (۴۲). در همین راستا در سال ۲۰۱۳ این سازمان در پی تدوین یک برنامه استراتژیک با عنوان «برنامه اقدام جهانی برای پیشگیری و کنترل بیماری‌های غیر واگیر ۲۰۲۰-۲۰۱۳»، سیاست‌ها و استراتژی‌های معین و کاربردی را برای ارتقاء فعالیت جسمانی به کشورهای عضو پیشنهاد می‌دهد و آن‌ها را ملزم به اجرا براساس قوانین داخلی و شرایط اجتماعی و فرهنگی جاری در هر کشور می‌کند (۴۳). بسیاری از کشورهای پیشرو در جهان با توسل به توسعه و ترویج فعالیت جسمانی در بین سالمندان توانسته‌اند اقدامات خوبی برای مدیریت بحران سالمند شدن جمعیت کشور خود رقم بزنند که از این میان می‌توان به اقدامات، برنامه‌ها و سیاست‌های برخی کشورهای موفق و پیشرو مانند کانادا در سال‌های ۲۰۱۸ (۴۰ و ۲۵)، ایالات متحده آمریکا در سال‌های ۲۰۰۳ (۲۸)، آلمان در سال ۲۰۱۸ (۳۳)، انگلیس در سال ۲۰۱۷ (۱۸)، ایرلند در سال‌های ۲۰۱۶ و ۲۰۱۹ (۲۰ و ۱۹) و کره جنوبی در سال ۲۰۱۵ (۳۴) اشاره کرد.

در حال حاضر فعالیت جسمانی به عنوان یک موضوع بهداشت عمومی در بسیاری از کشورهای جهان جزو برنامه‌های ملی بهداشت عمومی پذیرفته شده است. اما متأسفانه، اغلب، این مهم به عنوان یک عامل ثانویه و پنهان

در راهبردها و اقدامات برنامه‌ریزی برای مواجهه با بیماری‌های غیرواگیر مورد توجه است و لازم است توصیه‌ها و راهبردهای ارائه شده در برنامه اقدام جهانی برای توسعه فعالیت جسمانی که توسط WHO مورد توجه واقع شده است، به عنوان یک مبنا و راهنما قرار بگیرد (۳۲). بر همین اساس در پژوهش گودرزی و همکاران (۱۳۹۹) تصریح شده است؛ کشورهای پیشرو با در دست گرفتن برنامه‌های راهبردی منسجم از چندی پیش اقدامات درخوری در این خصوص آغاز کرده‌اند، در نتایج این پژوهش پنج مضمون اصلی شامل مؤلفه‌های ساختاری و بنیادی، مؤلفه‌های سخت‌افزاری، مؤلفه‌های نرم‌افزاری، مؤلفه‌های فرهنگی-اجتماعی و مؤلفه‌های عملیاتی و اجرایی شناسایی شدند (۱۱). در مقاله‌ای که به استراتژی‌های بهینه‌سازی سلامت‌محور محیط تناسب‌اندام، پرداخته بود، راهبردهای تغییر تدریجی و تداوم فعالیت‌ها، راحتی و قابل‌شناسایی بودن علائم محیطی، توسعه مسیرهای پیاده‌روی و طراحی ایستگاه‌های تناسب‌اندام در مسیرها را توسعه داده است (۴۵). کشور چین از سال ۲۰۰۰ و به دنبال الگوی جهانی پیر شدن جمعیتش، دولت را موظف کرده است خدمات هوشمند مراقبت‌های بهداشتی و ضرورت ایجاد سیاست‌های مداخلات بهداشتی پیشگیرانه را تحت روند پیری عمیق در چین معرفی کند. از مهم‌ترین اقدامات و مداخلات بهداشتی توصیه شده، توسعه فعالیت جسمانی در سطوح مختلف بود (۴۷). در جدیدترین اقدامات ژاپن به عنوان یکی از کشورهای موفق در مواجهه با بحران سالخوردگی جمعیت، گزارش شده بود؛ از مهم‌ترین اقدامات برای ایجاد تغییر در بهبود زندگی سالمندان، مشارکت بیشتر اجتماعی سالمندان با برنامه سالمندی فعال و مشارکت بیشتر آن‌ها در فعالیت جسمانی و ورزشی گروهی است. در طی انجام پژوهش با تشویق سالمندان به مشارکت

اجتماعی بیشتر، نتایج نشان داد این برنامه‌ها تا حد قابل توجهی در زندگی مستقل و علاقه به جامعه و زندگی در آن‌ها بهبود یافت. آن‌ها نتیجه‌گیری کردند؛ برای ارتقاء تغییر در آینده، بهبود رفتار اجتماعی سالمندان ضروری است (۳۰).

از راهبردهای پیشنهادی پژوهشی با عنوان تدوین برنامه عملیاتی توسعه نظام سلامت با رویکرد تربیت‌بدنی و ورزش در کشور، ایجاد ساختار تشکیلاتی معاونت تربیت‌بدنی و سلامت در وزارت بهداشت و ایجاد همین ساختار در وزارت ورزش به شورای عالی سلامت، ارائه طرحی جهت الزام مدیریت ورزش سازمان‌های دولتی به‌ویژه شهرداری‌ها به سمت ورزش‌های سلامت‌محور و منع جهت‌گیری آن‌ها به سمت ورزش قهرمانی و حرفه‌ای مطابق با برنامه توسعه پنجم و ششم به شورای عالی سلامت، ارائه طرح ایران فعال با طراحی شهری با رویکرد شهر سالم و فعال توسط شهرداری‌ها به شورای عالی سلامت مطابق با استانداردهای سازمان بهداشت جهانی، طراحی و به‌کارگیری نظام اطلاعاتی و نظارتی پایش سلامت مرتبط با تحرک بدنی و درنهایت تعیین و تخصیص سهم ورزش از اعتبارات مالی طرح تحول نظام سلامت بود (۱۶). در پژوهش دیگر با عنوان، شناسایی راهبردهای ارتقای سلامت سالمندان با استفاده از فعالیت‌های ورزشی، درون‌مایه‌های اصلی برای آن گزارش گردید که شامل؛ تأسیس سازمان ورزش و وضع قوانین ورزش سالمندی، تدوین برنامه راهبردی و عملیاتی توسعه ورزش سالمندی، توسعه اماکن و فضاهای ورزشی مختص سالمندان، تأمین نیروی انسانی متخصص، ایجاد واحد تحقیق و توسعه ورزش سالمندی، توسعه تبلیغات، توسعه و بهبود کیفیت خدمات، توسعه فرهنگ ورزش سالمندی، تخصیص بودجه به ورزش سالمندی بودند (۷).

بر اساس بند سوم از اصل سوم قانون اساسی ج.ا.ا، فراهم کردن ورزش رایگان برای همگان وظیفه دولت و حکومت است، از سوی دیگر در اهداف و سیاست‌های کلان نظام سلامت ایران در سیاست‌های کلی نظام در دوره چشم‌انداز در خصوص توجه به مقوله سلامت عمومی و اجتماعی، تربیت‌بدنی و حمایت از سالمندان در بندی اختصاصی موردتوجه قرار گرفته است. همچنین در سیاست‌های کلان سلامت که در سال ۱۳۹۳ ابلاغ گردید، به مقوله ورزش و امکانات ورزش همگانی به‌عنوان عنصری تأثیرگذار بر سلامت عمومی جامعه تأکید شده است و در برنامه ششم توسعه نیز به ورزش همگانی به‌عنوان یک نیاز ضروری جامعه و اهتمام به سالمندان کشور توجه ویژه شده است. برای تحقق قوانین کلان و اسناد بالادستی مذکور و مدیریت بحران سالمندی در کشور، داشتن یک برنامه استراتژی واحد و قدرتمند ضروری به نظر می‌رسد. علیرغم اهمیت بالای لزوم فعالیت جسمانی برای سالمندان (به دلیل روند افزایشی نرخ جمعیت سالمندان کشور، تأثیر مثبت فعال بودن آن‌ها بر ارتقاء کیفیت زندگی سالمندان و تأثیرگذاری سلامت و کیفیت زندگی و سبک زندگی آن‌ها بر توسعه کشور و توسعه ورزش)، در مطالعه و پژوهش‌های صورت گرفته در حوزه برنامه‌ریزی راهبردی یا عملیاتی ورزش همگانی کشور که در این مجال موردبررسی قرار گرفتند، متأسفانه در اهداف، راهبردهای، برنامه‌های عملیاتی، تجزیه و تحلیل محیط بیرونی و داخلی انجام شده در آن‌ها، به مسئله پیر شدن جمعیت کشور و لزوم توجه ویژه به ارتقاء و توسعه فعالیت جسمانی و ورزش در بین سالمندان توجه چندانی نشده است. این در حالی است که بر اساس دستورالعمل WHO، برنامه‌ریزی بلندمدت برای رفاه و سلامتی و توسعه فعالیت جسمانی سالمندان به‌عنوان بهترین و مهم‌ترین ابزار، بسیار موردتوجه و تأکید قرار گرفته است.

پیش‌بینی می‌شود از نتایج این پژوهش در برنامه‌ریزی‌های استراتژیک و بلندمدت سازمان‌ها و نهادهایی که در ارتقاء سلامت و رفاه سالمندان جامعه نقش تعیین‌کننده‌ای دارند، مانند وزارت ورزش و جوانان، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر سازمان‌های مرتبط، وزارت رفاه و امور اجتماعی، سازمان بهزیستی کشور، فدراسیون ورزش همگانی و سازمان ورزش شهرداری‌ها استفاده گردد. از آنجایی که برای تدوین برنامه راهبردی در یک سازمان یا پدیده راهبردی، لازم است ابتدا مؤلفه‌های راهبردی آن به‌طور کامل و جامع مورد مطالعه و بررسی موشکافانه قرار گیرد و از سوی دیگر انتخاب مدل توسعه‌ای نسبتاً جدید برنامه‌ریزی راهبردی SOAR برای ایجاد تغییرات مثبت در جامعه در راستای توسعه فعالیت‌جسمانی در بین سالمندان به‌عنوان یک راه‌حل علمی و عملیاتی با توجه به ناشناخته بودن استفاده از این مدل برای برخی از مدیران و برنامه‌ریزان حوزه توسعه ورزش همگانی، محققان بر آن شدند تا بر اساس این مدل راهبردی، مؤلفه‌های راهبردی تدوین یک برنامه‌ریزی استراتژیک مستند، را بر اساس نظر ذینفعان توسعه و ترویج فعالیت‌جسمانی در سالمندان کشور تبیین نمایند. لذا سؤال اصلی این بود که از نظر ذینفعان مؤثر بر برنامه‌ریزی استراتژیک برای توسعه و ترویج فعالیت‌جسمانی سالمندان ایران، مؤلفه‌های راهبردی و شاخص‌های کلیدی آن کدامند؟ مدل مفهومی و طرح کلی مؤلفه‌ها چگونه است؟ درواقع هدف اصلی مطالعه، استخراج مضامین کلیدی، یکپارچه و اصلی عوامل مؤثر در برنامه‌ریزی برای توسعه فعالیت‌جسمانی سالمندان از منظر ذینفعان کلیدی بود.

روش‌شناسی پژوهش

این مطالعه از نوع کاربردی و روش انجام آن کیفی با استفاده از تکنیک تحلیل مضمون^۱ و شبکه مضامین^۲ بود. این روش فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی یا قابل تبدیل به متن است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌های غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند (۵). در این پژوهش از روش قیاسی^۳ و بر اساس مدل راهبردی SOAR (قدرت‌ها، فرصت‌ها، آرزوها و نتایج) نسبت به استخراج عوامل مؤثر بر برنامه‌ریزی راهبردی توسعه و ترویج فعالیت جسمانی سالمندان و شناسایی تم‌های کلیدی، یکپارچه و اصلی استفاده شد (۵). با توجه به اینکه در این مدل راهبردی توسعه‌ای، تأکید اصلی بر استفاده از همه ذینفعان کلیدی مؤثر در برنامه‌ریزی راهبردی است، لذا برای استخراج داده‌ها و شناسایی مضمون‌های کلیدی از منظر ذینفعان مؤثر در حوزه برنامه‌ریزی راهبردی توسعه و ترویج فعالیت‌جسمانی سالمندان اقدام به مصاحبه نیمه ساختاریافته با ذینفعان کلیدی این حوزه شد. جامعه آماری این پژوهش تمامی ذینفعان کلیدی مؤثر بر توسعه فعالیت‌جسمانی، ورزش و رفاه سالمندان اعم از سازمان‌های دولتی و وابسته به حکومت مانند مجلس شورای اسلامی، وزارت ورزش و جوانان، وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی، سازمان بهزیستی کشور، شهرداری‌ها و عوامل مستقل مانند سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در حوزه ورزش سالمندی، سالمندان، مربیان ورزش سالمندی، فعالان بخش خصوصی و صاحب‌نظران و متخصصان دانشگاهی بود. برای دستیابی به ذینفعان فوق با استفاده از روش گلوله برفی پس از شناسایی ذینفعان و افراد آگاه و صاحب‌نظر در این حوزه اقدام به مصاحبه نیمه ساختاریافته با ۲۷ نفر از ذینفعان حوزه‌های مختلف بر اساس مؤلفه‌های راهبردی مدل استراتژیک SOAR، شد. مصاحبه‌ها با تمامی گروه‌های

عواملی که در حیطه کنترل این نظام بود را محیط داخلی و آن دسته عواملی که خارج از کنترل و نفوذ آن قرار داشت را به عنوان محیط خارجی تحلیل شد. لازم به ذکر است، منظور از نظام ورزش سالمندی، مجموعه سازمان‌ها و ارگان‌های مربوط به دولت مانند وزارت بهداشت، وزارت ورزش، وزارت کار، رفاه و امور اجتماعی و سازمان بهزیستی یا حاکمیتی مانند شهرداری‌ها و دهیاری‌هاست که به طور مستقیم یا با اثرگذاری بالایی در حوزه توسعه فعالیت جسمانی و رفاهی سالمندان نقش دارند.

نحوه استخراج فرصت‌ها؛ بر اساس مدل راهبردی SOAR (۳۸)، در بخش تحلیل محیط بیرونی برای استخراج فرصت‌های محیطی، پس از تحلیل مصاحبه‌ها از روش PESTEL SCAN استفاده گردید. بر اساس این رویکرد، فرصت‌های محیط بیرونی حاکم بر توسعه فعالیت جسمانی سالمندان ایران در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، قانونی و فناوری که خارج از کنترل نظام ورزش سالمندی کشور بودند، تحلیل شدند. نحوه استخراج قوت‌ها؛ در بخش تحلیل محیط درونی برای استخراج نقاط قوت موجود، پس از تحلیل مصاحبه‌ها، با رویکرد تحلیل منابع سازمان (نظام ورزش سالمندان ایران) به تحلیل محیط قابل کنترل پرداخته و قوت‌ها استخراج شدند. نحوه استخراج آرزوها و نتایج؛ با روند شیوه مذکور نتایج قابل اندازه‌گیری و آرمان‌های موردنظر ذینفعان و صاحب‌نظران بر اساس تحلیل منابع در دسترس و همچنین در حوزه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، قانونی و فناوری شناسایی شدند. تمامی محدودیت‌های وارد بر پژوهش‌های کیفی بر این پژوهش که ماهیت کیفی دارد نیز وارد است. پژوهشگران کیفی به جای واژه‌های اعتبار و روایی از واژه‌های مقبولیت، انتقال‌پذیری و تأییدپذیری استفاده

ذینفعان تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت، لذا تعداد ۲۲ مصاحبه در تحلیل‌ها استفاده شد. پنج مصاحبه اضافه‌تر برای اطمینان از رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت ولی داده خاصی به یافته‌های پژوهش اضافه نکرد.

پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌ها و تبدیل آن‌ها به متن، با مرور مجدد مصاحبه‌ها از صحت مطالب متون پیاده شده اطمینان حاصل گردید. پس از آشنایی اولیه با داده‌ها جهت جستجوی معانی و الگوها، با ایجاد کدهای اولیه و کدگذاری مضامین کلیدی (تم‌های اولیه) و نکات کلیدی موجود در متون شناسایی شد. پس از چند مرتبه مطالعه عمیق متن‌ها و استخراج تمامی مضامین کلیدی، با ترکیب، دسته‌بندی و مفهوم‌سازی آن‌ها، پژوهشگر در پی جستجو و شناخت مضامین^۳ یکپارچه یا سازمان دهنده درآمد. در مرحله چهارم کدگذاری، مضمون‌های یکپارچه (تم فرعی) استخراج شده یک بار دیگر با تلخیص مضامین، دسته‌بندی مفهومی-معنایی شده و در یک مفهوم کلی‌تر و کلان‌تر به عنوان مضامین کلان (تم اصلی) مفهوم‌سازی شدند؛ در نهایت با داشتن تصویر کلی از مفاهیم و داده‌های موجود، شبکه مضامین^۴ عوامل مؤثر بر تدوین برنامه راهبردی توسعه فعالیت جسمانی سالمندان بر اساس مدل راهبردی SOAR ترسیم شد. سپس، نتایج با متون اصلی تطبیق داده شد و تحلیل گردید (۵).

با توجه به گستردگی موضوع و مؤثر بودن عملکرد سازمان‌ها و نهادهای مختلف در پیشبرد توسعه فعالیت جسمانی سالمندان و از سوی دیگر لزوم در نظر گرفتن مرز و حدود مشخص و معینی برای هر فرایند یا سازمان جهت شناسایی عوامل و مؤلفه‌های برنامه‌ریزی راهبردی موردنیاز مدل برنامه‌ریزی به کار گرفته شده، در این مطالعه برای نظام ورزش سالمندی کشور آن دسته

می‌کنند (۵). برای ارتقاء مؤلفه‌های کیفیت پژوهش، از فرایندهایی که در جدول ۱ تشریح شده است، پیروی شد.

جدول ۱. مؤلفه‌های ممیزی تحقیق و نحوه دستیابی به آن‌ها

مؤلفه‌های ممیزی تحقیق	فرایند در پژوهش کیفی	نحوه تحقق ممیزی
مقبولیت ^۱	داده‌ها و یافته‌های روش کیفی باید قابل اعتماد باشند.	با استفاده از درگیری دائمی و مستمر؛ تحلیل‌های اولیه داده‌ها به مصاحبه‌شوندگان ارجاع شد و آن‌ها تأیید کردند که تحلیل‌ها منعکس‌کننده دیدگاه‌های آن‌ها است.
روایی ساخت	منعکس‌کننده واقعی حوادث و فرایندهای جامعه موردپژوهش باشد.	با روش کنترل از سوی مشارکت‌کنندگان؛ تلاش شد مشارکت‌کنندگان از طیف وسیعی از افراد با شرایط اقتصادی اجتماعی گوناگون و با تجارب و تمایلات مختلف انتخاب شوند. انجام مصاحبه با ۲۷ گروه از ذینفعان.
اعتبار	صحیح بودن نتایج حاصله مورد نظراست، با استفاده از تأیید خبرگان و تحلیل مستندات و با بررسی چندباره رونوشت مصاحبه‌ها انسجام پاسخ‌ها بهبود می‌یابد.	علاوه بر بررسی چندباره مصاحبه‌ها، نتایج به تأیید دو نفر از اعضای داخلی تیم پژوهش و سه نفر از اعضای متخصص خارج از تیم رسید.
قابلیت انتقال ^۲	تعمیم‌پذیری نتایج به سایر گروه‌ها و محیط‌های مشابه	تعدد و مرور متعدد مصاحبه‌ها و استخراج حداکثری و غیرتکراری مطالب
تأیید پذیری ^۳	اطمینان از دقیق بودن نتایج استخراج‌شده مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.	پس از بررسی محتوا توسط تیم تحقیق و کدگذاری‌های اولیه، از روش محاسبه پایایی باز آزمون درون و بیرون تیم پژوهش استفاده شد. پس از محاسبه دقیق، درصد توافق‌های دوگانه برای مصاحبه‌های منتخب حداقل ۸۸ درصد به دست آمد*.

*درصد توافق در محاسبه پایایی بازآزمون از حاصل ضرب عدد ۱۰۰ در دو برابر تعداد توافقات، تقسیم بر تعداد کل کدها به دست می‌آید. اگر میزان پایایی بازآزمون کل بیشتر از ۶۰ درصد باشد، قابلیت اعتماد کدگذاری‌ها مورد تأیید است (۵).

نتایج پژوهش

تفکیک جدول شماره ۲، تم‌های اصلی و مضمون‌های

یکپارچه و کلیدی استخراج، جمع‌بندی و مفهوم‌سازی شدند.

تعداد ۲۲ مصاحبه نیمه ساختاریافته با ذینفعان کلیدی و صاحب‌نظران تا رسیدن به اشباع نظری انجام و موردبررسی و تحلیل قرار گرفت. در انجام مصاحبه‌ها تعداد ۷۲۲ مضمون کلیدی اولیه استخراج شد، پس از مفهوم‌سازی کدها و مضمون‌های استخراج‌شده، تعداد ۱۶۸ مضمون یکپارچه و ۲۵ تم اصلی ترکیب و مفهوم‌سازی گردید. پس از آن برای هریک از مؤلفه‌های مدل برنامه‌ریزی راهبردی SOAR که داده‌های حاصله از مصاحبه‌ها به روش قیاسی تحلیل شدند؛ به‌عنوان مضمون‌ها یا تم‌های اصلی به

جدول ۲. تعداد شاخص‌های استخراج‌شده از مصاحبه‌ها به تفکیک مؤلفه‌های استراتژیک

تعداد مضمون اصلی (تم اصلی)	تعداد مضمون یکپارچه استخراج‌شده	تعداد مضمون‌های کلیدی بیان‌شده	مؤلفه‌های استراتژیک
۵	۲۶	۸۷	نقاط قوت
۵	۳۱	۹۹	فرصت‌های محیطی
۸	۵۸	۴۳۶	آرزوها
۴	۲۹	۶۷	نتایج قابل‌اندازه‌گیری
۳	۲۵	۸۳	عوامل تعدیل‌کننده
۲۵	۱۶۸	۷۲۲	جمع کل

همان‌طور که جدول ۳ نشان می‌دهد برای مؤلفه راهبردی نقاط قوت، تعداد ۲۶ مضمون یکپارچه در پنج مضمون یا تم اصلی شامل منابع انسانی با چهار مضمون یکپارچه، منابع مالی با دو مضمون یکپارچه، منابع مادی و فیزیکی با هشت مضمون، منابع مدیریتی با پنج مضمون یکپارچه و درنهایت منابع فناوری و اطلاعاتی با هفت مضمون یکپارچه جمع‌بندی و مفهوم‌سازی شد.

جدول ۳. نقاط قوت استخراج‌شده از مصاحبه با ذینفعان کلیدی

مضمون‌ها اصلی (تم اصلی)	مضمون یکپارچه استخراج‌شده نقاط قوت
منابع انسانی	- جوان یا میان‌سال بودن ترکیب اصلی جمعیت کشور - وجود خبرگان توانمند در اقصی نقاط کشور - کارکنان بهداشتی در اقصی نقاط کشور - تحصیل‌کرده‌های فراوان رشته علوم ورزشی در کشور و کلان‌شهرها
منابع مالی	- ورود وزارت بهداشت به موضوع سالمندی موفقیت‌آمیز - وجود انگیزه بالا برای کنترل هزینه‌های درمان
منابع مادی و فیزیکی	- مکان‌ها و فضاهای ورزشی و طبیعی موجود - توسعه فضاهای ورزشی کوچک در محلات بدون نیاز به تجهیزات خاص - متمرکز بودن استقرار سالمندان در مکان‌های خاص - وجود خانه‌های بهداشت محلات و فراوانی باشگاه‌های بدنسازی محلات - ظرفیت‌های مطلوب محیطی، زیرساختی و منطقه‌ای - سراهای سالمندی موجود در کشور
منابع مدیریتی	- وجود فدراسیون ورزش همگانی با مأموریت توسعه ورزش سالمندان - تجربه‌های مفید شهرداری‌ها مانند طرح منزلت - توجه وزارت بهداشت به ورزش سالمندان به‌عنوان پیشگیری - ایده‌های نو و خلاقانه در بین مدیران جوان (ظرفیت‌های ملی) - اثربخشی برنامه‌های مداخلاتی و توسعه نسبی ورزش همگانی در کشور - وجود قوانین تسهیل‌کننده و زیربنایی در کنار فرصت زمانی در پیشرو
منابع اطلاعاتی و فناوری	- پژوهش‌های انجام‌شده موجود - امکان تبادل اطلاعات و هماهنگی برنامه‌ها در کلان‌شهرها - نفوذ بالای فناوری اطلاعات در جامعه - فراهم بودن بستر توسعه در فضای اجتماعی و سیاسی جامعه

برای مؤلفه راهبردی فرصت‌های محیطی، تعداد ۳۱
مضمون یکپارچه در پنج مضمون یا تم اصلی شامل مؤلفه
سیاسی با دو مضمون یکپارچه، مؤلفه اقتصادی با چهار
مضمون یکپارچه، مؤلفه اجتماعی- فرهنگی با ۱۴ مضمون
یکپارچه، مؤلفه قانونی با یک مضمون یکپارچه و در نهایت
مؤلفه زیست‌محیطی با هشت مضمون یکپارچه مفهوم‌سازی
گردید. جدول شماره ۴ مضمون‌های اصلی به همراه
مضمون‌های یکپارچه استخراج‌شده را نشان می‌دهد.

جدول ۴. فرصت‌های محیطی استخراج‌شده از مصاحبه با ذینفعان کلیدی

مضمون‌ها اصلی (تم اصلی)	مضمون یکپارچه استخراج‌شده فرصت‌های محیطی
مؤلفه سیاسی	- رویکرد نسبتاً خوب جامعه و برخی سیاست‌گذاران نسبت به فعالیت جسمانی - سازمان‌های بین‌المللی فعال
مؤلفه اقتصادی	- حضور بخش خصوصی - ثروت‌های مطلوب کشور برای توسعه اقتصادی - معیشتی بودن زندگی در ایران - خیرین زیاد در سالمندان و انباشت ثروت در دست آنها
مؤلفه اجتماعی- فرهنگی	- نفوذ عوامل اجتماعی، ملی و مذهبی در جامعه - وجود NGOهای فعال در حوزه ورزش سالمندی - حساسیت خوب جامعه نسبت به موضوع سالمندی و فرهنگ احترام به سالمندان - سطح آگاهی رو به رشد جامعه در خصوص فعالیت جسمانی - شروع کمپین‌های پرداختن به ورزش گروهی توسط سالمندان - فرهنگ مشارکت‌پذیری مردم و تغییرپذیری نسبت به عوامل اجتماعی - آگاهی نسبی سالمندان و برنامه‌پذیر بودن آنها - استقبال سالمندان از فضاهای آبی و دسته جمعی - علاقه به کوه‌نوردی و طبیعت‌گردی سالمندان - ارزش‌های فرهنگی و افراد بانفوذ فرهنگی و اجتماعی در جامعه - مقبولیت فعالیت‌های داوطلبانه در کشور - علاقه جامعه به تناسب‌اندام
مؤلفه قانونی	- مطالبه حقوقی گروه‌ها و NGOهای سالمندی و اجتماعی
مؤلفه زیست محیطی	- افزایش نرخ جمعیت سالمندان - توجه دین و مذهب به سالمندان - توجه مثبت رسانه‌ها به موضوع سالمندی - علاقه به فعالیت‌های گروهی و دورهمی سالمندان - وجود ظرفیت‌های ملی، مذهبی و اجتماعی و جغرافیایی (امکانات، مکان‌ها، افراد) - امکان الگوگیری از کشورهای موفق - ظرفیت بالای رسانه‌ها و شبکه‌های تخصصی در آنها - امکان توسعه ورزش در خانه

برای مؤلفه آرزوهای ذینفعان نیز تعداد ۵۸ مضمون
یکپارچه در هشت مضمون اصلی مفهوم‌سازی شدند. این
مضمون‌های اصلی شامل حوزه منابع انسانی با پنج مضمون
یکپارچه، حوزه منابع مدیریتی با ۱۲ مضمون، حوزه منابع
مادی و فیزیکی با هفت مضمون یکپارچه، حوزه اقتصادی
با پنج مضمون، حوزه سیاسی با سه مضمون یکپارچه، حوزه
قانونی با پنج مضمون، حوزه محیطی- فناوری و اطلاعاتی با
۱۰ مضمون یکپارچه و در نهایت حوزه اجتماعی- فرهنگی
با ۱۲ مضمون یکپارچه مفهوم‌سازی و جمع‌بندی شدند.
جدول شماره ۵ تم‌های اصلی مفهوم‌سازی شده به همراه

مضمون‌های یکپارچه زیر مجموعه آن‌ها آمده است.

جدول ۵. آرزوهای ذینفعان استخراج‌شده از مصاحبه با ذینفعان کلیدی

تم اصلی	مضمون یکپارچه استخراج‌شده آرزوهای استخراج‌شده از مصاحبه	تم اصلی	مضمون یکپارچه استخراج‌شده آرزوهای استخراج‌شده از مصاحبه
حوزه منابع انسانی	- آموزش نیروی انسانی متخصص و ارتقاء کیفیت دانش آن‌ها - انجام فعالیت‌های جهادی و داوطلبانه و تشکیل انجمن داوطلبان - توسعه NGOها و حمایت از مربیان و منابع انسانی موجود - آموزش مداوم (دانش‌افزایی جامعه و سالمندان)	حوزه مادی و فیزیکی	- شهرها، محیط‌ها و اماکن دوستدار سالمند - توسعه حمل‌ونقل فعال - رفع موانع و ایجاد فرصت‌های پرداختن به فعالیت جسمانی - توسعه فضاهای ورزشی کوچک‌مقیاس و توسعه فضاهای مفرح ورزشی - فعالیت جسمانی و ورزش آسان، ارزان و در دسترس - جانمایی مجدد تأسیسات ورزشی در شهر
حوزه مدیریتی	- ورود برنامه‌محور وزارت بهداشت در تمامی زمینه‌ها - واگذاری سالم‌سازی جامعه به عنوان بخشی از مأموریت شهرداری‌ها - اصلاح ساختار و دیدگاه‌ها در مدیریت ورزش همگانی - کارآفرینی در حوزه ورزش سالمندی - ایجاد یک نظام هدفمند برای حمایت و تغییر رویکرد بخش خصوصی - به‌کارگیری مدیران ملی نگر و با تفکر استراتژیک - ایجاد نظام مشورتی و اتاق‌های فکر با پشتوانه حاکمیت نظارت و ارزیابی دقیق و مداوم - برنامه‌محور بودن فعالیت‌ها با اهدافی واقع‌بینانه و قابل‌دستیابی	حوزه مالی و اقتصادی	- استفاده از خیرین و مشارکت مدنی سالمندان - هدفمندی یارانه‌ها به سمت سبک زندگی سالم و پرتحرک - توسعه بیمه‌های سلامت محور به‌جای درمان - فعالیت جسمانی و ورزشی ارزان و در دسترس - اتخاذ سیاست‌های تشویقی و انگیزشی اثربخش
حوزه سیاسی	- رهبری یکپارچه و استراتژیک (تدوین سند ملی، سیاست‌های مدون و راهبردهای روشن توسعه فعالیت جسمانی سالمندان) - مشارکت و سیاست‌گذاری کلان حاکمیت - ریل‌گذاری دولت جهت توسعه فعالیت جسمانی در جامعه	حوزه قانونی	- ورود جدی دولت و استفاده از ظرفیت‌های قانونی - ورود هر نهاد جهت مدیریت بازنشتگان قبلی و آینده خود - اصلاح ساختار سلامت کشور از درمان به سمت سلامت عمومی - تاسیس سازمان ملی/قانونی جهت هماهنگی سازمان‌های مرتبط - الزامی کردن پرداختن به فعالیت جسمانی

عمومی با نه مضمون یکپارچه، مفهوم‌سازی و استخراج گردید. همچنین با توجه به موضوع خاص فعالیت جسمانی سالمندان که عوامل تعدیل‌کننده فراوانی در موفقیت آن اثربخش بوده و تأثیرگذار هستند و اگرچه جزء مؤلفه‌های اصلی مدل استراتژیک SOAR نیستند ولی بر اساس

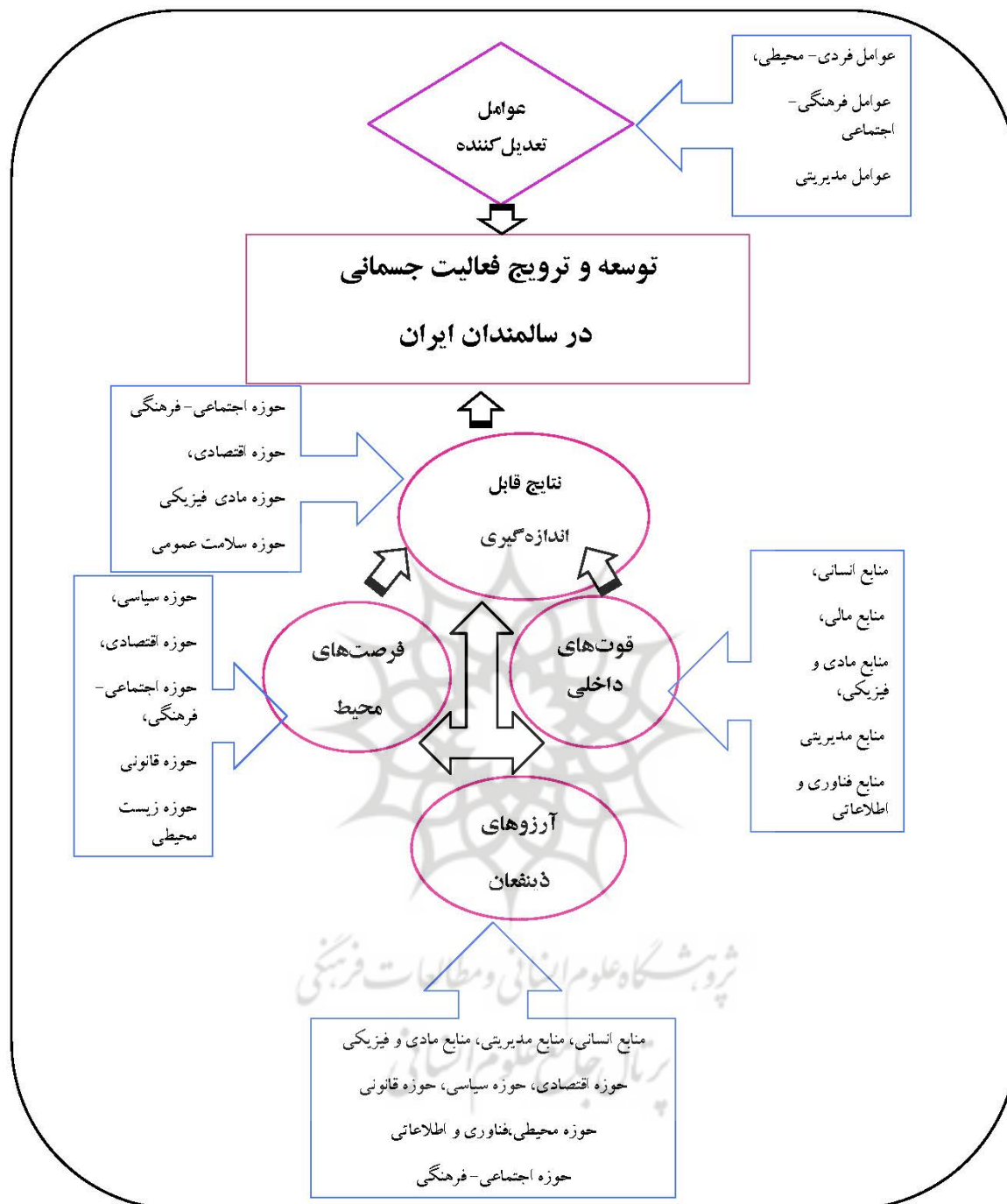
در نهایت برای نتایج قابل‌اندازه‌گیری از دیدگاه ذینفعان تعداد ۲۹ مضمون یکپارچه و در چهار محور یا مضمون اصلی شامل شاخص اجتماعی- فرهنگی با هفت مضمون یکپارچه، شاخص اقتصادی با ۱۰ مضمون یکپارچه، شاخص مادی و فیزیکی با دو مضمون یکپارچه و شاخص سلامت

دستورالعمل و فرایند برنامه‌ریزی راهبردی این مدل، بنا بر تشخیص پژوهشگر و شرایط برنامه‌ریزی راهبردی، امکان اضافه کردن مؤلفه‌ای به شاخص‌های راهبردهای مدل امکان‌پذیر است. بنابراین در طی فرایند مصاحبه‌ها تعداد ۲۵ مضمون یکپارچه تحت عنوان مؤلفه راهبردی عوامل تعدیل‌کننده، در سه تم اصلی یا کلی شامل عوامل فردی-محیطی با ۱۴ مضمون یکپارچه، عوامل فرهنگی-اجتماعی با پنج مضمون و در نهایت عوامل مدیریتی با شش مضمون یکپارچه، شناسایی و مفهوم‌سازی شدند. جزئیات بیشتر در جدول ۶ در خصوص تم‌های اصلی و مضمون‌های یکپارچه تشکیل‌دهنده آن‌ها، آمده است. همچنین شبکه مضامین استخراج‌شده بر اساس مضامین یکپارچه و تم‌های اصلی جمع‌بندی شده از نتایج در شکل ۱ قابل ارزیابی است. همان‌طور که شکل ۱ نشان می‌دهد پنج عامل اصلی

برنامه‌ریزی راهبردی برای توسعه و ترویج فعالیت‌جسمانی تأثیرگذارند. مدل راهبردی SOAR با استفاده از پارادایم مثبت‌اندیشی برای ایجاد تغییر پایدار و ایجاد سینرژی در فرایند برنامه‌ریزی از سه بعد، قدرت، فرصت و آرزوهای آینده جهت دستیابی به نتایج قابل‌اندازه‌گیری و معقول بهره می‌برد. همان‌طور که شکل نیز نشان می‌دهد دو عامل قوت‌ها و فرصت‌ها به صورت مستقیم در تدوین راهبردها و تعیین سیاست‌ها مؤثرند و مؤلفه آرزوهای آینده علاوه بر تأثیرگذاری بر تدوین راهبردها می‌تواند بر تعیین شناخت فرصت‌ها و قوت‌ها نیز موثر باشند. در فرایند استخراج مضامین، عوامل زمینه‌ای و تعدیل‌کننده استخراج و مفهوم‌سازی شدند که هم در تدوین راهبردها و هم در موفقیت اجرای آن‌ها و دستیابی به چشم‌انداز مؤثرند.

جدول ۶. نتایج قابل‌اندازه‌گیری و عوامل تعدیل‌کننده استخراج‌شده از مصاحبه با ذینفعان کلیدی

تم اصلی	مضامین یکپارچه استخراج‌شده	تم اصلی	مضامین یکپارچه استخراج‌شده
عوامل اجتماعی فرهنگی	عوامل وابستگی سالمندان و احساس مفید بودن سالمندان	عوامل اقتصادی	عوامل انگیزشی درونی و بیرونی و آرایه جذاب فعالیت‌ها
	تعیین شاخص توسعه‌یافتگی با سالمندی موفقیت‌آمیز		محدودیت‌های جسمانی و حرکتی سالمندان
	شادکامی و نشاط جامعه همراه با سلامت اجتماعی		فعالیت‌های روابط عمومی اثربخش و حضور رسانه‌ها
	درگیری کمتر فرزندان در خانواده		نیازسنجی فعالیت جسمانی سالمندان
عوامل سلامت عمومی	تعداد قوانین، دستورالعمل و بخشنامه با ضمانت اجرایی	عوامل فرهنگی و اجتماعی	امنیت و ایمنی اماکن ورزشی
	ورود تعداد بیشتری از سالمندان در NGOهای ویژه		سنین قبل از سالمندی (چرخه عمر) و مداخلات نوآورانه
	کاهش نرخ سرانه‌های درمان‌آدارو، نرخ درمان بیمه‌های تکمیلی		مشاوره ورزشی و سلامتی به سالمندان
	افزایش نرخ سرانه پیشگیری و نرخ بیمه پیشگیری و سلامت		الزام پزشکان به عنوان یک عامل انگیزشی
عوامل مادی و فیزیکی	رشد اقتصادی و حجم سرمایه‌گذاری در ورزش سالمندی	عوامل مدیریتی	استفاده از بازی‌های گروهی در سالمندان
	افزایش اشتغال در حوزه ورزش همگانی و سالمندان		لذت‌بخش کردن پرداختن به فعالیت جسمانی
	بودجه افزایشی درحوزه توسعه فعالیت‌جسمانی سالمندان		شفاف کردن و ساده‌سازی اطلاعات قابل استفاده سالمندان
	استفاده از مقوله ورزش در سطح جامعه به عنوان مولد اقتصادی		توسعه فرهنگ عمومی جامعه و ورزش خانوادگی
عوامل سلامتی عمومی	پارانه هدفمند شده در راستای فعالیت‌جسمانی سالمندان	عوامل مدیریتی	خانم‌ها به عنوان قشر تاثیرگذار در خانواده
	افزایش امید به زندگی و ارتقاء شاخص‌های سلامت عمومی		پشتیبانی نهادهای مذهبی/بزرگان/سیاسیون
	سرانه اخذ مشاوره سلامت و ورزشی توسط افراد جامعه		نظارت و ارزیابی دقیق و صحیح
	ارتقاء کیفیت زندگی و سلامت عاطفی سالمندان		اطلاعات صحیح و درست
عوامل فرهنگی و اجتماعی	سرانه مشارکت در فعالیت‌جسمانی و ورزشی	عوامل مدیریتی	به صدا درآمدن زنگ خطر بحران آینده
	کاهش مراجعه به پزشک/نرخ بیماری‌های ناشی از کم تحرکی		الگوگیری از کشورهای پیشرو
	تغییر مثبت در رفتارهای سلامت محور جامعه		آمار و اطلاعات دقیق از جمعیت و تغییرات آن
	مسیرهای دوچرخه‌سواری و پیاده راه‌ها در شهرها		مشارکت دانشگاه‌های علوم پزشکی
عوامل سلامتی عمومی	تعداد فضاهای ورزشی دوستدار سالمند	عوامل مدیریتی	

شکل ۱. شبکه مضامین عوامل راهبردی مدل SOAR در توسعه و ترویج فعالیت جسمانی سالمندان

بحث و نتیجه گیری

دستیابی به اطلاعات دست اول و اطلاع از نظرات حداکثری ذینفعان کلیدی مؤثر بر طراحی و اجرای برنامه راهبردی، با استفاده از شیوه مطالعه کیفی و مصاحبه به جمع آوری و

هدف اصلی این پژوهش، استخراج مضامین اصلی و کلیدی عوامل مؤثر در برنامه ریزی راهبردی برای توسعه و ترویج فعالیت جسمانی سالمندان بود. از این منظر برای

جمع‌بندی نظرات ذینفعان بر اساس مؤلفه‌های مدل برنامه‌ریزی راهبردی توسعه‌ای SOAR اقدام شد.

نتایج این پژوهش با برخی پژوهش‌های مشابه در حوزه مدیریت توسعه ورزش همگانی به‌ویژه توسعه ورزش سالمندان و بزرگسالان مانند: صفاری و همکاران (۱۳۹۴)، قاسمی و همکاران (۱۳۹۹) و میرزاده کوشکی و همکاران (۱۳۹۹) هم‌راستا بود (۹، ۱۰ و ۱۳). به‌طوری‌که بسیاری از مضامین کلیدی و اصلی استخراج‌شده در این پژوهش در مؤلفه‌های عنوان‌شده در پژوهش‌های فوق‌قابل‌رصد کردن و مشاهده است و از آن‌ها به عنوان عوامل توسعه ورزش همگانی در ایران یاد شده است. با این تفاوت که بسیاری از ضعف‌ها و تهدیدهای لیست شده در پژوهش‌های موصوف در آرزوها و نتایج مشارکت‌کنندگان در این پژوهش با گفتار و شکل دیگری مطرح گردیده است. البته با نگاهی موشکافانه‌تر و عملیاتی‌تر در حوزه توسعه فعالیت جسمانی سالمندان با توجه به نیازهای بعضاً متفاوت و شرایط خاص آن‌ها. همچنین بسیار از مؤلفه‌های استخراج‌شده در این پژوهش قرابت معنایی و محتوایی زیادی با نتایج پژوهش گودرزی و همکاران (۱۳۹۹) دارد (۱۱).

در همین راستا می‌توان به نتایج جوادی پور و رهبری (۱۳۹۶) اشاره کرد؛ آن‌ها مؤلفه‌های مؤثر بر سیاست‌گذاری ورزش همگانی ایران را شناسایی کرده بودند. نتایج این پژوهش نشان داد مؤلفه‌های مؤثر بر سیاست‌گذاری ورزش همگانی ایران شامل؛ مؤلفه‌های سازمانی، باورها و فرهنگ‌ها، شرایط اقتصادی، تحلیل، تفسیر و تدوین علمی و مطالعات و پژوهش‌ها هستند، ضعف نظارت و کنترل، ساختار ضعیف، ضعف در برنامه‌ریزی و اجرا، عملکرد ضعیف رسانه‌ها، منابع مالی محدود، عملکرد ضعیف نیروی انسانی، قوانین نامناسب و مشارکت محدود مراکز علمی و پژوهشی به عنوان آسیب‌های فرایند سیاست‌گذاری در ورزش همگانی کشور شناسایی شدند (۲). در پژوهشی که وفایی

مقدم و همکارانش (۱۳۹۷) با عنوان تحلیل عوامل توسعه ورزش همگانی بر اساس نظریه داده بنیاد انجام داده بودند (۱۴) و در مطالعه مشابه دیگری که به ارائه مدل پارادایمی آسیب‌شناسی ساختار ورزش ایران پرداخته بود در مؤلفه‌های شرایط زمینه‌ای و شرایط مداخله‌گر مدل‌های ارایه شده، بسیاری از مؤلفه‌های استخراج‌شده و مفهوم‌سازی شده در این پژوهش را حمایت می‌کنند (۸). همچنین در پژوهش دیگری که به ارائه مدل ساختاری توسعه ورزش همگانی با رویکرد جهانی پرداخته بود، شش سطح به ترتیب؛ شاخص‌های محیط حقوقی، عوامل اقتصادی و زیرساختی، عوامل رسانه‌ای، عوامل مرتبط با سبک زندگی، عوامل اجتماعی و مشارکت در ورزش همگانی را به صورت سلسله‌مراتب تشریح کرده بود (۱۰) که تمامی عوامل فوق در یافته‌ها پژوهش حاضر نیز می‌توان رصد کرد. به‌طوری‌که در تمامی مؤلفه‌های استراتژیک مدل SOAR شاخص‌های معرفی شده و دارای سلسله‌مراتب فوق‌قابل‌رصد کردن بودند. به‌عنوان مثال، عوامل اجتماعی- فرهنگی به عنوان مهم‌ترین و پرتکرارترین عوامل از منظر ذینفعان توسعه ورزش سالمندی بسیار حایز اهمیت بود. موارد اشاره شده در این پژوهش‌ها را نیز می‌توان در مضمون‌های یکپارچه مفهوم‌سازی شده در شبکه مضامین این پژوهش مشاهده کرد و نتایج آن‌ها را در یک راستا قلمداد نمود. از آنجایی‌که توسعه فعالیت جسمانی در سالمندان جزء بسیار مهمی از ورزش همگانی بوده و وابسته به توسعه زیرساخت‌های مختلف سازمانی، اقتصادی، سخت‌افزاری و همچنین اصلاح فرایندهای فرهنگی و اجتماعی و همچنین اصلاح فرایندهای نظارت و ارزیابی است، قطعاً قسمت اعظمی از مشکلات حوزه سالمندان نیز مرتفع خواهد شد. ولی با توجه به اینکه حوزه فعالیت جسمانی و ورزش سالمندان با شرایط خاص و منحصر به فردی مواجه است و به عنوان یک مقوله استراتژیک مهم که با سرنوشت توسعه کشور و حتی امنیت

ملی و اقتصادی کشور در آینده گره خورده است، لذا توجه ویژه به عوامل اثرگذار بر برنامه‌ریزی راهبردی آن بسیار حائز اهمیت به نظر می‌رسد.

همچنین در مطالعه و بررسی برنامه‌های راهبردی برخی کشورهای پیشرو در توسعه فعالیت جسمانی سالمندان مانند برنامه راهبردی کانادا (۴۰ و ۲۵)، ایالات متحده آمریکا (۲۸)، آلمان (۳۳)، انگلیس (۱۸)، ایرلند (۱۹ و ۲۰) و کره جنوبی (۳۴) می‌توان عوامل مؤثر شناسایی شده در این پژوهش را نیز مشاهده کرد. نکته حائز اهمیت در مقایسه راهبردها و سیاست‌های برنامه‌های فوق با نتایج این پژوهش، اهمیت بسیار ویژه عوامل فرهنگی- اجتماعی و استفاده از فناوری اطلاعات بود که پررنگ مورد تأکید واقع شده است. در این پژوهش نیز عوامل و مضامین کلیدی و یکپارچه استخراج شده از مصاحبه با ذینفعان در حوزه فرهنگی- اجتماعی و همچنین فناوری اطلاعات بسیار قابل توجه بوده و ذینفعان تأکید بیشتری بر لزوم توجه و عنایت به آن‌ها جهت تدوین راهبردها و سیاست‌های آینده توسعه و ترویج فعالیت جسمانی سالمندان داشتند و از حیث تعداد مضامین استخراج شده نیز بسیار قابل توجه بودند. این مهم بیانگر تاثیر عوامل فرهنگی- اجتماعی بر ایجاد تغییرات در جامعه است که با کمک فناوری اطلاعات و عوامل آن، میسر خواهد شد. در همین راستا در چندین برنامه‌های راهبردی توسعه فعالیت جسمانی در بین سالمندان، این مهم را اساساً یک اقدام فرهنگی دانسته و لزوم ایجاد تغییر در جامعه را فقط با توجه به عوامل فرهنگی و اجتماعی دانسته‌اند (۱۸، ۲۰، ۲۵، ۳۳، ۳۴). در همین راستا بر اساس گزارش علمی ۲۰۱۸ راهنمای فعالیت جسمانی در ایالات متحده که در سال ۲۰۱۹ منتشر شده بود آمده است، استراتژی‌هایی که در چارچوب زیست بوم اجتماعی طراحی و از طریق استفاده از فناوری اطلاعات عملیاتی شده‌اند، موفقیت بیشتری داشتند (۲۱). در همین راستا پژوهشگران معتقدند، تلفیق

فناوری برای پشتیبانی مدیریت افراد سالمند، اثربخش است و سبب انتقال مهارت‌های جدید، کاهش هزینه‌ها، ارتقای خود مدیریتی و خود مراقبتی، توسعه گستره آموزش‌ها و توسعه فعالیت جسمانی در سالمندان می‌شود. استفاده از فناوری اطلاعات و مربیگری مجازی روش مفید و قابل توسعه برای آینده خواهد بود (۱۶). همچنین ضرورت اتخاذ سیاست‌های مداخلات بهداشتی پیشگیرانه را در چین شاهد هستیم (۴۷) و راهبردهای تغییر تدریجی و تداوم فعالیت‌ها مورد تأکید است (۴۵)

همان‌طور که شبکه مضامین (شکل ۱) نشان می‌دهد، مدل راهبردی SOAR با استفاده از پارادایم مثبت اندیشی برای ایجاد تغییر در فرایند برنامه‌ریزی از سه بعد، قدرت، فرصت و آرزوهای آینده جهت دستیابی به نتایج قابل اندازه‌گیری و معقول بهره می‌برد (۳۶). دو عامل قوت‌ها و فرصت‌ها به صورت مستقیم در تدوین راهبردها و تعیین سیاست‌ها مؤثرند و مؤلفه آرزوهای آینده علاوه بر تأثیرگذاری بر تدوین راهبردها می‌توانند بر تعیین و شناخت فرصت‌ها و قوت‌ها نیز موثر باشد. همچنین عوامل تعدیل‌کننده استخراج و مفهوم‌سازی شدند که هم در تدوین راهبردها و هم در اجرای راهبردها و چشم‌انداز آینده مؤثرند.

در مطالعه مدل‌هایی که برای توسعه فعالیت جسمانی در سالمندان طرح‌ریزی و پیشنهاد شده است می‌توان برخی شاخص‌ها و مؤلفه‌های مشابهی مانند مضمون‌های یکپارچه و تم‌های اصلی استخراج شده و مفهوم‌سازی شده در این پژوهش را مشاهده کرد. از این میان می‌توان به مدل سواد فیزیکی گارس و همکاران (۲۰۱۸) اشاره کرد؛ این مدل که بر پایه توسعه فعالیت جسمانی سالمندان در کانادا تدوین شده است، پنج سطح کلی فردی، میان فردی، سازمانی، ارتباطات و سیاست‌های عمومی را مدنظر قرارداده است (۲۳). در نتایج پژوهش حاضر نیز که بر پایه مدل راهبردی

SOAR تدوین شد، بسیاری از مؤلفه‌های مورد نظر این مدل به ویژه در مقوله آرزوها و عوامل تعدیل‌کننده قابل رصد کردن هستند. همچنین در مدل اکولوژیکی (زیست محیطی) سالمندی (۲۰۰۹) که روابط متقابل بین صلاحیت‌های فردی، محیط‌زیستی و محیط پیرامونی سالمندان را توصیف می‌کند و چارچوب زیست محیطی این مدل توسعه‌ای می‌تواند برای سازماندهی نتایج مربوط به فعالیت‌جسمانی (مثلاً وضعیت سلامت و عملکرد، سرمایه اجتماعی در سطح محله یا جامعه)، عوامل تعیین‌کننده (به‌عنوان مثال، اعتقادات فرهنگی مربوط به فعالیت‌جسمانی، قابلیت پیاده‌روی در محله) همچنین به عنوان مداخلات (به‌عنوان مثال، افزایش حمایت اجتماعی از فعالیت‌جسمانی منظم، مشوق‌های اقتصادی باهدف ترغیب شیوه‌های زندگی فعال بدنی) استفاده شود (۲۷). مؤلفه‌های مشروح فوق در این مدل، در فرایند تحلیل مصاحبه با ذینفعان کلیدی تحت عنوان مضمون‌های یکپارچه کاملاً مشهود بود و نتایج این پژوهش از این حیث قرابت زیادی با سایر مدل‌های توسعه ورزش و فعالیت‌جسمانی سالمندان در سایر کشورهای پیشرو دارد. نیازهای مشابه و عوامل یکسان برای اکثر سالمندان در اقصی نقاط دنیا، از دلایل این قرابت است. در بین پژوهش‌های داخلی و مدل‌های تأیید شده توسعه و ترویج فعالیت‌جسمانی در سالمندان و ورزش همگانی در ایران نیز می‌توان ردپایی از نتایج مستخرج شده و مفهوم‌سازی شده از مصاحبه با ذینفعان کلیدی که در این پژوهش شرکت کردند نیز رصد کرد. جورکش و نظری (۱۳۹۸) مدل پارادایمی ورزش سالمندی ایران را توسعه دادند که در تمامی مؤلفه‌های استخراج‌شده در این مدل شامل شرایط علی، مقوله مرکزی و شرایط مداخله‌گر به همراه راهبردهای پیشنهادی می‌توان بسیاری از مضمون‌های یکپارچه مفهوم‌سازی شده در این مطالعه را

مشاهده کرد (۴). همچنین در مدل توسعه داده شده صفاری و همکاران (۱۳۹۴) در خصوص فرایند توسعه ورزش همگانی در ایران که در سه سطح کلی شامل زمینه‌ای، مدیریتی و رفتاری اریه شده بود (۹)، بسیاری از مضامین یکپارچه و تم‌های اصلی مفهوم‌سازی شده در این پژوهش را پشتیبانی می‌کند. این می‌تواند بدین معنا باشد که احتمالاً مؤلفه‌های راهبردی استخراج‌شده در این مطالعه به همراه مضامین یکپارچه و کلیدی تشکیل‌دهنده آن‌ها، مسیر صحیحی را پیموده و می‌تواند ما را در تدوین راهبردهای درست و جامع راهبری نماید.

علیرغم تلاش‌هایی که در خصوص پژوهش و مطالعه در خصوص جنبه‌های مختلف توسعه و ترویج فعالیت‌جسمانی و ورزش سالمندان در کشور و جهان صورت گرفته است که می‌تواند به روند برنامه‌ریزی در این خصوص کمک نمایند، اما برخی محققان معتقدند؛ شکاف‌های قابل‌توجهی در دانش و توانایی ما برای ترویج فعالیت‌جسمانی در میان افراد مسن وجود دارد. از جمله، یافتن شیوه‌های انگیزش افرادی که در حال حاضر فعال نیستند، ایجاد برنامه‌های موثر و فرهنگی مناسب برای افراد کم‌درآمد، اقلیت‌ها و مناطق کم جمعیت و پایداری برنامه‌های تحقیقاتی مورد آزمایش در تنظیمات جامعه به منظور ایجاد چالش‌انگیزی برای تبدیل افراد غیرفعال به فعال و بزرگسالانی که درگیر عادت‌هایی در یک دوره طولانی شده‌اند (۱۷). پژوهش‌ها مبین این نکته هستند که هنوز دانش ما در خصوص اثربخشی انواع مداخلات در توسعه و ارتقاء فعالیت‌جسمانی در سالمندان بسیار پایین است (۲۱). در همین راستا در پژوهشی با عنوان آینده‌نگاری ورزش سالمندی ایران، شش عامل کلیدی؛ یعنی توجه به جایگاه و ایجاد ارگان مخصوص سالمندان، اختصاص بودجه، الگوگیری از دیگر کشورها، طراحی برنامه‌های بلند مدت و ایجاد راهبردهای فرایند

محور مهم‌ترین عوامل پیشروی توسعه ورزش سالمندی در ایران گزارش شد (۳).

علیرغم اینکه مطالعه حاضر با استفاده از رویکرد مثبت اندیشی و روش نسبتاً جدید مدل راهبردی SOAR تلاش دارد تا مؤلفه‌های موردنیاز جهت تدوین یک برنامه راهبردی توسعه‌ای همه جانبه را تبیین کند، ولی برای دستیابی به موفقیت مطلوب در این حوزه لازم است نسبت به تدوین بیانیه چشم‌اندازی انگیزاننده و روشن‌گر به همراه راهبردهای توسعه‌ای و تمام شمول با تعیین شرح وظایف هریک از اجزاء تأثیرگذار دولت و ساختار حکومت، اقدامات جدی صورت پذیرد. همچنین برای طرح‌ریزی برنامه‌های عملیاتی جهت اجرایی شدن راهبردهای مورد نظر نیاز است پژوهش‌های تکمیلی و کاربردی در خصوص مطالعه تطبیقی کشورهای پیشرو در این حوزه، نیازسنجی فعالیت جسمانی و فراغتی سالمندان، شناسایی وضعیت کلان‌شهرها، شهرها و روستاهای کشور در خصوص تطابق با شهر دوستدار سالمند، شناسایی ظرفیت‌های محیطی، فرهنگی و اجتماعی کشور برای توسعه فعالیت جسمانی سالمندان، شناسایی عوامل انگیزشی پرداختن سالمندان به فعالیت جسمانی منظم، بررسی اثربخشی انواع مداخلات ارتقاء فعالیت جسمانی در سالمندان و موضوعاتی از این دست، توسط پژوهشگران طرح‌ریزی و اجرا گردد.

با توجه به روند انتقال جمعیتی که در کل تاریخ بشریت بی نظیر است و در حال حاضر بیشتر کشورها درگیر آن شده‌اند یا در آینده نزدیک با آن مواجه خواهند شد و در این اثنا کشورهای ثروتمند و فقیر آسیب خواهند خورد. کاهش نیروی کار توانمند همزمان با افزایش سهم شهروندان مسن و بازنشسته همچنان به عنوان یک روند طولانی مدت اتفاق خواهد افتاد. بنابراین، پایداری طولانی مدت مالی صندوق‌های بیمه اجتماعی و عمومی، بیش از پیش سؤال برانگیز می‌شود. رشد هزینه‌های سلامت در

سراسر جهان با افزایش بیشتر در سمت تقاضا، همچنان شتاب خواهد گرفت. به نظر می‌رسد، بیشتر مقامات ملی و محلی مجبور به اصلاح الگوی تأمین مالی مراقبت‌های بهداشتی شوند که از دوران رشد جمعیتی به ارث رسیده است. چنین استراتژی خروج از بحران لازم است تا بار مالی سالخورده‌گی جمعیت برای سیاست‌های بهداشت جهانی و بازنشستگی امروزی و آینده قابل تحمل شود (۲۶). بر اساس نتایج پژوهش‌های مختلف مبنی بر اثربخش بودن بسیار بالای توسعه فعالیت جسمانی در بین سالمندان جهت کنترل بحران و کاهش هزینه‌های درمان و نگهداری سالمندان (۱۵، ۲۱، ۲۹، ۳۱) و همچنین تجربه موفق برخی کشورهای پیشرو در این حوزه (۱۱)، لذا توجه به عوامل راهبردی موثر برای تدوین استراتژی‌های دقیق و با قابلیت اجرا در سطح جامعه، بر اساس نتایج مطالعات مختلف بسیار حایز اهمیت است. همچنین می‌بایست فرایندهای راهبردها و سیاست‌ها در جامعه را به سمت بهره‌مندی جوامع از مزایای حضور سالمندان سوق داد، چراکه مزایای متنوع زیادی را صاحب‌نظران از توانایی‌های سالمندان تبیین کرده‌اند (۲۴). لذا با توجه به عوامل استخراج‌شده در این پژوهش و سایر عوامل اشاره‌شده در پژوهش‌های مشابه، جهت برنامه‌ریزی راهبردی توسعه و ترویج فعالیت جسمانی سالمندان بسیار حایز اهمیت خواهند بود. پیشنهاد می‌شود، برنامه‌ریزان و متخصصان حوزه مدیریت بحران سالمندی در کشور مانند وزارت بهداشت و درمان، سازمان بهزیستی، وزارت ورزش و جوانان، وزارت کار و رفاه اجتماعی، شهرداری‌ها و دیگر سازمان‌ها و نهادهایی که به‌نوعی با بازنشستگان و سالمندان مواجه بوده و برای بهبود فرایندهای زندگی آنها برنامه‌ریزی می‌کنند، به نتایج حاصل از آنها توجه ویژه داشته و نتایج آن‌ها را به کار برند. تدوین نقشه راه توسعه و ترویج فعالیت جسمانی سالمندان از ملزومات و مهم‌ترین اقدامات است.

منابع و مآخذ

۱. احمدی، وکیل؛ بهشتی، سید صمد. (۱۳۸۷). بررسی ویژگی‌های جمعیت شناختی و رفاهی سالمندان در ایران. فصلنامه جمعیت، ۶۱-۶۲: ۱۹-۳۲.
۲. جوادی پور، محمد؛ رهبری، سمیه. (۱۳۹۶). شناسایی مؤلفه‌های مؤثر بر سیاست‌گذاری ورزش همگانی ایران. سیاست نامه علم و فناوری، دوره ۷، شماره ۳. ص ۷۵-۸۴.
۳. جورکش، سارا؛ نظری، رسول. (۱۳۹۸). آینده‌نگاری ورزش سالمندی ایران با به‌کارگیری ماتریس اثرات متقابل. مجله دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی- درمانی شهید صدوقی یزد. ۲۶(۱۲): ۱۰۹۵-۱۱۰۹.
۴. جورکش، سارا؛ نظری، رسول؛ طاهری، محسن. (۱۳۹۸). الگوی ورزش سالمندی ایران: رویکرد داده‌بنیاد. مطالعات مدیریت ورزشی. ۱۱(۵۵): ۳۵-۵۸.
۵. خنیفر، حسین؛ مسلمی، ناهید. (۱۳۹۷). اصول و مبانی روش‌های پژوهش کیفی. جلد اول. انتشارات نگاه‌دانش. چاپ ۳. تهران.
۶. رضوی، سید محمدحسین؛ نیازی، سید محمد؛ برومند دولق، محمدرضا. (۱۳۹۳). طراحی و تدوین راهبرد توسعه ورزش همگانی شهر مشهد با استفاده از دیدگاه علمی، نشریه پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی، ۱(۱): ۴۹-۶۰.
۷. سارانی حمید، آقائی نجف، صفاری مرجان، اکبری یزدی حسین. (۱۳۹۷). راهبردهای ارتقای سلامت سالمندان با استفاده از فعالیت‌های ورزشی: یک مطالعه کیفی. آموزش بهداشت و ارتقای سلامت؛ ۶(۴): ۳۳۹-۳۲۵.
۸. سجادی، سیداحمد؛ رضوی، سید محمدحسین؛ دوستی، مرتضی. (۱۳۹۷). تدوین مدل آسیب‌شناسی ساختار ورزش ایران. مطالعات مدیریت ورزشی. ۱۰(۴۷): ۸۵-۱۰۸.
۹. صفاری، مرجان؛ احسانی، محمد؛ امیری، مجتبی. (۱۳۹۴). تحلیلی بر ورزش همگانی ایران با کاربرد مدل یابی معادلات ساختاری. پژوهش در مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی. ۲۵: ۹۴-۸۳.
۱۰. قاسمی، حمید؛ کشاورز، لقمان؛ براتی، اردشیر. (۱۳۹۹). تدوین مدل ساختاری تفسیری توسعه ورزش همگانی مبتنی بر رویکردهای جهانی. رویکردهای نوین در مدیریت ورزشی. ۸(۲۹): ۳۷-۲۵.
۱۱. گودرزی ابوالفضل، الهی علیرضا، اکبری یزدی حسین. (۱۳۹۹). تحلیل کیفی سیاست‌ها و راهبردهای توسعه فعالیت جسمانی سالمندان کشورهای پیشرو منتخب. آموزش بهداشت و ارتقای سلامت؛ ۸(۴): ۳۷۷-۳۵۹.
۱۲. مرکز آمار ایران. (۱۳۹۷). سالنامه آماری ایران ۱۳۹۵. روابط عمومی و همکاری‌های بین‌الملل <http://www.amar.org.ir>.
۱۳. میرزا راه کوشکی، محمدحسین؛ زارعی، علی؛ خدایاری، عباس. (۱۳۹۹). تدوین برنامه عملیاتی توسعه نظام سلامت با رویکرد تربیت‌بدنی و ورزش. رویکردهای نوین در مدیریت ورزشی. ۸(۲۸): ۳۹-۲۳.
۱۴. وفایی مقدم، علی؛ فرزام، فرزانه؛ رضوی، محمدحسین؛ افشاری، مصطفی. (۱۳۹۷). تحلیل عوامل توسعه ورزش همگانی براساس نظریه داده بنیاد. مطالعات مدیریت ورزشی. ۱۰(۵۲): ۴۳-۷۲.
15. Anton, S. D., Woods, A. J., Ashizawa, T., Barb, D., Buford, T. W., Carter, C. S. et al. (2015). Successful Aging: Advancing the Science of Physical Independence in Older Adults. Ageing Res Rev. 24(0 0): 304-327.
16. Bevilacqua R, Casaccia S, Cortellessa G, Astell A, Lattanzio F, Corsonello A, D'Ascoli P, Paolini S, Di Rosa M, Rossi L, Maranesi E. (2020). Coaching Through Technology: A

- Systematic Review into Efficacy and Effectiveness for the Ageing Population. *International Journal of Environmental Research and Public Health*; 17(16):5930.
17. Brawley, L. R., Rejeski, W. J., & King, A. C. (2003). Promoting physical activity for older adults: the challenges for changing behavior. *Am J Prev Med.* 3(2):172-83. PMID: 14552942.
 18. British Heart Foundation (2017). Active for later life; Promoting physical activity with older people. Guidelines for the British heart foundation 2017.
<http://www.laterlifetraining.co.uk/wpcontent/uploads/2017/08/BHFAFLLPDFSec1>
 19. Cassarino, M., Bantry-Whit, E E and Setti, A. (2019). Cognitive and Sensory Dimensions of Older People's Preferences of Outdoor Spaces for Walking: A Survey Study in Ireland. *International Journal of Environmental Research and Public Health*; 16, 1340:1-12.
 20. Department of Transport, Tourism and Sport & Department of Health. (2016). Get Ireland Active! The National Physical Activity Plan for Ireland. pp:1-46.
 21. DiPietro, L., Buchner D.M., Marquez, D.X., Pate R.R., Pescatello, L.S., Whitt-Glover, M.C. (2019). New scientific basis for the 2018 U.S. Physical Activity Guidelines. *J.S Health Sci*; 8:197-200.
 22. Fahmie, A and Arifudin, E. (2015). Implementation of Positive Psychology Approach in Identification Process of Action Research. *IARJOSS.* 1(2):125-130.
 23. Gareth, R., Jones, L., Stathokosta, B., Young, A., Wister, Sh., Chau, P., Clark, M., Duggan, M., Peter, N. (2018). Development of a physical literacy model for older adults-a consensus process by the collaborative working group on physical literacy for older Canadians. *BMC Geriatrics*, 18 (13): 2-16.
 24. Harper S (2020). The positive impacts of an ageing population. HelpAge International, UK.
<https://www.ageinternational.org.uk/policy-research/expert-voices/the-positive-impacts-of-an-ageing-population/>. Accessed 19 December 2020
 25. Jeffery, B., Muhajarine, N., Johnson, S., McIntosh, T., Hamilton, C. & Novik, N. (2018). An Overview of Healthy Aging Strategies in Rural and Urban Canada. Saskatchewan Population Health and Evaluation Research Unit, University of Regina and University of Saskatchewan.
 26. Kickbusch, Ilona; Ganten, Detlev; Moeti, Matshidiso. (2021). Handbook of Global Health/ Aging and Global Health (pp: 73-102). Springer International Publishing, the Editors and the World Health Organization 2021. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-45009-0>
 27. King, AC., Sallis, JF. (2009). Why and how to improve physical activity promotion: lessons from behavioral science and related fields. 49:286-8. Adapted from: Institute of Medicine. Health and behavior: The interplay of biology, behavioral, and social influences. Washington, (DC):NAP; 2001.
 28. Koo, K.M., Park, C.H., Kim, C.J. (2017). Development of strategies for changing in physical activity behaviors on older adults with disabilities. *Journal of Exercise Rehabilitation.* 13(6):676-683.

29. Neunhaeuserer D, Niebauer J, Degano G, et al. (2021). Sports and exercise medicine in Europe and the advances in the last decade. *British Journal of Sports Medicine* Published Online First.
30. Nomura, Kenta; Norikazu, Kobayashi. (2021). Developing a Group Program for Older Males to Participate in Social Activities in Japan: A Mixed-Methods Study. *AJOMH*. 2021: 1–14
31. Physical Activity Guidelines Committee. (2018). Physical activity guidelines advisory committee scientific report. US Department of Health and Human Services.
32. Pratt, Michael. Ramirez Varela, Andrea. Salvo, Deborah. Kohl, Harold W. Ding, Ding. (2019). Attacking the pandemic of physical inactivity: what is holding us back?; *British Journal of Sports Medicine* Published Online First: 08 November 2019
33. Rütten, A., Abu-Omar, K., Messing, S., Weege, M., Pfeifer, K., Geidl, W., Hartung, V. (2018). How can the impact of national recommendations for physical activity be increased? Experiences from Germany. *Health Research Policy and Systems*. 16(121):1-10.
34. Seoul metropolitan government. (2015). A Comprehensive Plan for 50+ Assistance. 50+ Renaissance for the Future of the Middle-aged and Elderly.
<http://english.kompass.kr/policy-information/welfare-health-security/comprehensive-plan-50-assistance/50-renaissance-future-middle-aged-elderly/>.
35. Silbert, J.H., & Silbert, T.S. (2007). SOARing from SWOT: four lessons every strategic plan must know. *AI Practitioner: International Journal of AI Best Practice*, Retrieved from.
35. Sheppard, L., Senior, J., Park, C. H., Mockenhaupt, R., Bazzarre, T., & Chodzko-Zajko, W. (2003). Strategic priorities for increasing physical activity among adults age 50 and older: The national blueprint consensus conference summary report. *JOSSAM*; 2(4), 169-174.
37. Stavros, J. M. (2013). The Generative Nature of SOAR: Applications, Results and the New SOAR Profile. *AI Practitioner*, 15(3):7-30.
38. Stavros, J. M. and Cole, M. L. (2013). SOARing Towards Positive Transformation and Change. *ABAC ODI JOURNAL Vision. Action. Outcome*. 1(2):10-36.
39. Stavros, J. M. and Sutherland, J. (2003). The heart of appreciative strategy, *AI Practitioner, Strategic Inquiry > Appreciative Intent: Inspiration to SOAR: A New Framework for Strategic Planning*, 5-9.
40. Une Vision commune pour favoriser l'activité physique et réduire la sédentarité au Canada: Soyons actifs. (2018). A Common Vision for Increasing Physical Activity and Reducing Sedentary Living in Canada: Let's Get Moving. Federal, provincial and territorial governments. 51 pages. www.canada.ca.
41. World Health Organization Regional Office for Europe. (2012). Strategy and action plan for healthy ageing in Europe, 2012–2020. Pp: 1-28. <http://www.euro.who.int/en/who-we-are/governance>.
42. World Health Organization (2017). 10 Priorities for a Decade of Action on Healthy Ageing. WHO/FWC/ALC/17.1 © WHO 2017. Some rights reserved. This work is available under the CC BY-NC-SA 3.0 IGO licence.

43. World Health Organization. (2013). Global action plan for the prevention and control of noncommunicable diseases 2013-2020. World Health Organization.
44. WHO (2021). Decade of healthy ageing: baseline report. ISBN 978-92-4-001790-0
45. Xue, K., Liang, X. & Gao, M. Health-oriented optimization strategies of coastal fitness environment in Qingdao. Arab J Geosci 14, 891 (2021).
46. Zarestky, J & Cole, C.S. (2017). Strengths, opportunities, aspirations, and results: An emerging approach to organization development. New Horizons in Adult Education & Human Resource Development. 29(1), 5-19.
47. Zhang, Zehao; Muthu, BalaAnand & Sivaparthipan, C. B. (2021). The necessary of constructing preventive health intervention policy under the trend of deep aging in China. Journal of Ambient Intelligence and Humanized Computing; 12:3539–3547

Developing of strategic components for the development and promotion of physical activity based on the SOAR approach

Abolfazl Goodarzi^{*1} - Alireza Elahi² - Hosein Akbari Yazdi³

1. Assistant professor of sports management department. Payame Noor University. Tehran. Iran. 2. Associate professor, Sport management and motor behaviour department, Kharazmi University, Tehran, Iran. 3. Assistant professor, Sport management and motor behaviour department, Kharazmi University, Tehran, Iran.

(Received: 2020/11/25; Accepted: 2021/07/21)

Abstract

In the near future, Iran will be one of the oldest countries in the world. The most important need for successful aging is the development of physical activity among elderly people. The main purpose of this study was to identify the components of physical activity development strategies in elderly people. This study was applied in terms of its purpose and it was qualitative according to the type of data used, which was done using content analysis techniques and content networks. This study was conducted based on the positive and strategic SOAR model (strengths, opportunities, aspirations and results). Using snowball sampling techniques, semi-structured interviews were conducted with 22 stakeholders and experts to reach the theoretical saturation. The audit criteria, including acceptance of qualitative research, transferability and verifiability results were reviewed and approved. 168 key indicators were conceptualized after the analysis of the interviews. 26, 31, 58 and 29 integrated themes were summarized for each component of the SOAR model, respectively. For “strengths”, 5 main themes of human resources, financial, material-physical, managerial and information-technology, and for “environmental opportunities”, 5 main political, economic, socio-cultural, legal and environmental themes were identified. For “Stakeholder Aspirations”, 8 main themes of human, economic, material-physical, managerial, environmental and information technology, socio-cultural, political and legal resources and finally, for “measurable results”, 4 main themes of socio-cultural, economic, public health and physical material were conceptualized. Also, moderating factors with 25 integrated themes were identified in the form of 3 main themes: individual-environmental, cultural-social and managerial factors. The extracted contents of this study were in line with the confirmed models of physical activity development for older adults and it is necessary for the planners and managers of the aging crisis in the country to pay special attention to them.

Keywords

Content analysis, Elder, Physical Activity, SOAR Model, Successful Aging.

* Corresponding Author: Email: A.goodarzi@pnu.ac.ir ; Tel: +989124337698